

Συστάσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες προς την Ελλάδα για το έτος 2017

Παρόλη την πρόοδο που έχει σημειωθεί, σημαντικές προκλήσεις σχετικά με την υποδοχή, την καταγραφή, την εξέταση των αιτημάτων ασύλου και την εξεύρεση λύσεων, εξακολουθούν να υφίστανται, προκαλώντας σημαντικούς κινδύνους για την προστασία και την ασφάλεια. Αυτές οι συνεχιζόμενες ελλείψεις μπορούν να αντιμετωπισθούν εφόσον υιοθετηθούν το 2017 μια σειρά από συγκεκριμένα μέτρα προκειμένου να καλυφθούν τα εν λόγω σημαντικά κενά εντός μίας κατάστασης, καταρχήν, διαχειρίσιμης.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Υ.Α.) κάνει έκκληση για την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων από τις ελληνικές Αρχές, την ΕΕ και τα Κράτη Μέλη της και θα συνεχίσει να παρέχει στήριξη για την υλοποίησή τους. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στη διασφάλιση επαρκούς φροντίδας, υποστήριξης και εξεύρεσης λύσεων για τις γυναίκες, τους άνδρες και τα παιδιά που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα, ενώ ιδιαίτερη προσοχή δίνεται σε εκείνα τα άτομα που έχουν ιδιαίτερες ανάγκες. Σκοπός πρέπει να είναι η μετάβαση από την τρέχουσα επείγουσα ανταπόκριση σε μια κατάσταση, κατά το 2017, η οποία θα εξασφαλίζει συστήματα που λειτουργούν ορθώς, για την αντιμετώπιση των αναγκών τόσο αυτών των ατόμων που βρίσκονται στην Ελλάδα, όσο και εκείνων που ακόμη έρχονται. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δεσμεύεται ότι θα συνεχίσει να στηρίζει τις ελληνικές Αρχές προς την κατεύθυνση της επίτευξης αυτού του σκοπού.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καλεί για τις ακόλουθες συγκεκριμένες ενέργειες:

1 Διασφάλιση της δυνατότητας καταγραφής και εξέτασης αιτημάτων ασύλου:

Έξι μήνες μετά από την άφιξή τους στα ελληνικά νησιά, πολλοί αιτούντες άσυλο αναμένουν ακόμη την πλήρη καταγραφή και εξέταση των αιτημάτων ασύλου τους. Οι πρακτικές διακρίσεων που καθυστερούν την καταγραφή των αιτημάτων κάποιων εθνικοτήτων (όπως των Αφγανών και των Ιρακινών) δεν συνάδουν με τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας. Στην ενδοχώρα, οι πρωτοβάθμιες αποφάσεις για όσους προ-καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2016 θα χρειασθούν περίπου δύο χρόνια. Είναι ανάγκη να αντιμετωπισθεί η αδυναμία πλήρους εξέτασης των αιτημάτων ασύλου σε ένα λογικό χρονικό πλαίσιο, διότι συντελεί άμεσα σε σημαντικές εντάσεις σε πολλούς χώρους φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, οδηγεί σε περαιτέρω μετακινήσεις και εμποδίζει τυχόν προπάθειες για την εφαρμογή λύσεων. Επιπροσθέτως, το ελληνικό κράτος θα πρέπει να διασφαλίσει την αναφορά στη νομοθεσία, και την πλήρη εφαρμογή στην πράξη, του άρθρου 31 της Σύμβασης του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, και να περιορίζει αυστηρά τη χρήση του περιορισμού της ελευθερίας για τους νεοαφιχθέντες για τον απολύτως ελάχιστο αναγκαίο χρόνο που χρειάζεται για την ταυτοποίηση και την καταγραφή, εξαιρώντας τα παιδιά, τα οποία ποτέ δεν πρέπει να βρίσκονται υπό κράτηση. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες συστήνει η Υπηρεσία Ασύλου να αναπτύξει άμεσα, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Ασυλο (EASO) και την Ύπατη Αρμοστεία, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την ενίσχυση των θεσμών που θα επιτρέπουν την ταχεία πλήρη καταγραφή και την εξέταση των αιτημάτων ασύλου σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας για τις Διαδικασίες Ασύλου και την ελληνική νομοθεσία.

2 Άμεση αντιμετώπιση σοβαρών ελλείψεων στα νησιά:

Η παραμονή ατόμων στα νησιά σε ακατάλληλες συνθήκες συνωστισμού και ανασφάλειας δεν ανταποκρίνεται στα ανθρωπιστικά πρότυπα και δεν πρέπει να διατηρηθεί περαιτέρω. Ο στόχος για το 2017 πρέπει να είναι η γρήγορη εξέταση των αιτημάτων ασύλου και η αύξηση των μεταφορών προς την ενδοχώρα, μειώνοντας τον αριθμό αυτών που χρειάζεται να στεγασθούν. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να εφαρμοσθούν άμεσα τα εξής τρία μέτρα: 1) Να αυξηθεί ο αριθμός και ο ρυθμός καταγραφής (η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι έτοιμη να παρέχει στήριξη για το σκοπό αυτό) και να εξετάζονται τα αιτήματα ασύλου όλων των εθνικοτήτων (βλέπε παραπάνω στο 1), 2) να αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των ατόμων που μεταφέρονται προς την ενδοχώρα, 3) να βελτιωθούν σημαντικά οι συνθήκες υποδοχής, συμπεριλαμβανομένης της λήψης κατάλληλων μέτρων για τα άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες και της παροχής μεγαλύτερης ασφάλειας σε όλα τα κέντρα και τους χώρους φιλοξενίας που θα πρέπει να διατηρηθούν ως ανοιχτές δομές.

3

Κατάρτιση Σχεδίου για ένα επαρκές και βιώσιμο σύστημα υποδοχής στην ενδοχώρα:

Προκειμένου να εξασφαλισθούν οι κατάλληλες και ασφαλείς συνθήκες και ικανότητα υποδοχής της Ελλάδας, οι χώροι φιλοξενίας που είναι εμφανώς ακατάλληλοι για ανθρώπινη διαβίωση - κυρίως οι αποθήκες στην Κεντρική Μακεδονία και οι εναπομείναντες άτυποι χώροι φιλοξενίας στο νομό Αττικής (Ελληνικό) - θα πρέπει να κλείσουν άμεσα και οι άνθρωποι θα πρέπει να μεταφερθούν σε άλλους καταλληλότερους χώρους φιλοξενίας. Απαιτείται ένα πιο μακροπρόθεσμο σχέδιο από τις ελληνικές Αρχές – με τη στήριξη σημαντικών δωρητών – το οποίο θα καθορίζει με σαφήνεια μια στρατηγική και τις ευθύνες για τη στέγαση αιτούντων άσυλο και προσφύγων. Αυτό το σχέδιο θα πρέπει να περιλαμβάνει τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο σύστημα υποδοχής που να βασίζεται πάνω στην καλή πρακτική της στέγασης με σταδιακή μείωση της χρήσης των μεγαλύτερων χώρων φιλοξενίας. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, με χρηματοδότηση της ΕΕ, δημιούργησε πάνω από 20.000 θέσεις στέγασης για υποψήφιους προς μετεγκατάσταση και αιτούντες άσυλο με ιδιαίτερες ανάγκες, κυρίως μέσω διαμερισμάτων, ανακαινισμένων κτιρίων, ξενοδοχείων και οικογενειών υποδοχής. Η χρήση αυτού του τύπου στέγασης σε αστικές περιοχές, όπως υλοποιήθηκε για αιτούντες άσυλο το 2016, πρέπει να αποτελεί μέρος του σχεδίου, ενώ βαθμιαία όλο και περισσότερο θα πρέπει να αναλαμβάνουν την εποπτεία οι αρμόδιες Αρχές (Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ΕΚΚΑ και Δήμοι), καθώς ενισχύονται τα πεδία των αρμοδιοτήτων τους και η θεσμική τους ικανότητα.

4

Παροχή κατάλληλης φροντίδας για τα παιδιά:

Τα παιδιά εκτίθενται σε διαρκείς κινδύνους προστασίας, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται η σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση, λόγω ανεπαρκούς ασφάλειας, υπερσυνωστισμού και ανεπαρκών συνθηκών στους χώρους υποδοχής, λόγω έλλειψης συγκεκριμένων υπηρεσιών και μη επαρκούς πρόσβασης στην τυπική ή μη τυπική εκπαίδευση, καθώς και λόγω μακρών διαδικασιών ασύλου για την επανένωση οικογενειών, κάτι το οποίο επίσης έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχοκοινωνική τους κατάσταση. Η ικανότητα φιλοξενίας ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών (UASC) σε εθνικό επίπεδο απέχει ακόμη πολύ από την κάλυψη των αναγκών – περίπου τα μισά από τα σχεδόν 2.100¹ ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά στην Ελλάδα σήμερα δεν λαμβάνουν επαρκή ή κατάλληλη φροντίδα (η Ύπατη Αρμοστεία στηρίζει την παροχή στέγασης καλύπτοντας τις μισές από τις υπάρχουσες θέσεις στέγασης για ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά στην Ελλάδα). Επιπλέον, απαιτείται να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη δημιουργία άλλων μορφών εναλλακτικής φροντίδας, π.χ. φιλοξενία σε οικογένειες (συστήματα πρόνοιας μέσω της φιλοξενίας σε οικογένειες – οικογένειες του τόπου υποδοχής ή οικογένειες προσφύγων) και εποπτευόμενη ανεξάρτητη διαβίωση για τα μεγαλύτερα παιδιά (φροντίδα σε μικρότερες ομάδες, για εκείνα που έχουν ηλικία 16-17 ετών), όπου τα παιδιά θα τοποθετούνται με βάση το βέλτιστο συμφέρον τους. Τα συνοδευόμενα και τα ασυνόδευτα παιδιά, σε ορισμένες περιπτώσεις, κρατούνται σε κλειστούς χώρους υποδοχής ή σε εγκαταστάσεις της Αστυνομίας, ορισμένες φορές, μάλιστα, μαζί με ενήλικες. Τα παιδιά δεν πρέπει να τίθενται σε κράτηση και χρειάζεται να τους παρέχεται κατάλληλη στέγαση. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες θα συνεχίσει να συνεργάζεται με τις Αρχές προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι τα παιδιά σε κίνδυνο, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά, λαμβάνουν εξειδικευμένη υποστήριξη με βάση το βέλτιστο συμφέρον τους. Συμπεριλαμβάνεται η ταυτοποίηση και η κατάλληλη αξιολόγηση της ηλικίας τους (εάν αμφισβητείται), η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός τους και ο εντοπισμός της οικογένειάς τους, η παραπομπή, η παρακολούθηση και η παροχή στοχευμένων υπηρεσιών, καθώς και η παροχή κατάλληλης φροντίδας και πληροφόρησης φιλικής προς τα παιδιά επί όλων των σχετικών θεμάτων. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καλεί για την υιοθέτηση του προτεινόμενου νόμου για την επιτροπεία, ο οποίος αποτελεί ένα θετικό βήμα προόδου για την προστασία των ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών, καθώς και για την παροχή χρηματοδότησης για την εφαρμογή του. Οι διαδικασίες Αξιολόγησης του Βέλτιστου Συμφέροντος είναι ανάγκη να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος του συστήματος προστασίας των παιδιών στην Ελλάδα.

5

Πρόληψη και αντιμετώπιση της Σεξουαλικής και Έμφυλης Βίας (SGBV):

Οι συνθήκες σε κάποιους χώρους φιλοξενίας στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης επαρκούς ασφάλειας, εκθέτουν γυναίκες, άντρες, αγόρια και κορίτσια στη σεξουαλική βία, κακοποίηση και εκμετάλλευση, καθώς και στην ενδοοικογενειακή βία. Οι περιορισμένες ευκαιρίες βιοπορισμού αυξάνουν περαιτέρω τον κίνδυνο σεξουαλικής εκμετάλλευσης, εμπορίας ανθρώπων, σεξ επιβίωσης και πρόωρων/καταναγκαστικών γάμων. Ο εντοπισμός, η παραπομπή και η παροχή υπηρεσιών στους επιζήσαντες Σεξουαλικής ή Έμφυλης Βίας (SGBV) (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών) είναι ανεπαρκής. Χρειάζεται μια προσέγγιση σε τρεις άξονες: 1) Πρόληψη της Σεξουαλικής και Έμφυλης Βίας μέσω της δημιουργίας χώρων φιλοξενίας με επαρκείς ελάχιστες προδιαγραφές υποδοχής και αποτελεσματικούς μηχανισμούς πρόληψης της Σεξουαλικής και Έμφυλης Βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της ασφάλειας και της προστασίας, 2) έγκαιρο εντοπισμό των επιζήσαντων Σεξουαλικής και Έμφυλης Βίας και συστηματικές παραπομπές στους αρμόδιους φορείς για την άμεση παροχή βοήθειας και επαρκούς προστασίας σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους, 3) διασφάλιση ποιοτικής και επαρκούς κάλυψης των παρεχόμενων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της νομικής,

¹ Σημείωση: Επικαιροποιημένα στοιχεία Μαρτίου για τα ασυνόδευτα παιδιά.

ιατρικής, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πρόσβασης σε ασφαλείς δομές για τους επιζήσαντες Σεξουαλικής και Έμφυλης Βίας. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες θα συνεργάζεται με τις Αρχές και τις διάφορες κοινότητες στις προσπάθειες αυτές.

6 Βελτίωση συντονισμού και θέσπιση σαφών αρμοδιοτήτων:

Η ελληνική κυβέρνηση, και συγκεκριμένα το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, χρειάζεται να θεσπίσουν σαφείς δομές συντονισμού με όλους τους ανθρωπιστικούς φορείς, ώστε να διασφαλισθεί μια συνεκτική και αποτελεσματική ανταπόκριση. Στο πλαίσιο της ανταπόκρισης αυτής θα αντιμετωπίζονται τα κενά, θα αποφεύγεται η αλληλεπικάλυψη και θα βελτιστοποιείται η χρήση των πόρων, καθώς και θα διασφαλίζεται η έγκαιρη δημιουργία ενός σχεδίου εκτάκτου ανάγκης και Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας προκειμένου να αντιμετωπίζονται κρίσιμα γεγονότα. Αυτό θα επιτρέψει στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και σε άλλους ανθρωπιστικούς φορείς να μπορέσουν να αλλάξουν τον σημερινό μερικό και αποσπασματικό (ad hoc) τρόπο ανταπόκρισης, όπως συνέβη σε σχέση με την ανταπόκριση για την προετοιμασία του χειμώνα, ενώ θα ενθαρρύνει τη συνέχιση της επίδειξης εμπιστοσύνης από την πλευρά της κοινότητας των δωρητών για την ανθρωπιστική ανταπόκριση στην Ελλάδα. Ένα σχέδιο δράσης πρέπει να καταρτισθεί από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, το οποίο να αναφέρει με σαφήνεια τους αναμενόμενους ρόλους και αρμοδιότητες. Χρειάζεται να διαμορφωθούν περαιτέρω διασυνδέσεις μεταξύ των θεσμικών φορέων που είναι επιφορτισμένοι με την απόκριση στην άφιξη, υποδοχή και διαμονή των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα (Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, Υπηρεσία Ασύλου, ΕΚΚΑ, βασικά Υπουργεία, καθώς και Δήμοι). Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες θα υποστηρίξει τις Αρχές στη δημιουργία των απαραίτητων αυτών διασυνδέσεων προκειμένου να ξεπεραστεί ο σημερινός κατακερματισμός των συστημάτων, καθώς και θα συνεχίσει να στηρίζει την ενίσχυση της ικανότητας απόκρισης των θεσμών στο πλαίσιο των αντίστοιχων τομέων των αρμοδιοτήτων τους.

7 Αύξηση ρυθμού και αριθμού ατόμων που μετεγκαθίστανται και επανενώνονται με μέλη της οικογένειάς τους σε άλλες χώρες:

Προκειμένου να υπάρξει σημαντική βελτίωση της κατάστασης και θέσπιση ενός κανονικοποιημένου συστήματος υποδοχής και ασύλου στην Ελλάδα, τα Κράτη Μέλη της ΕΕ θα πρέπει να δεσμευθούν ότι θα αυξηθεί ο αριθμός και ο ρυθμός με τον οποίο τα άτομα επανενώνονται με τις οικογένειές τους και μετεγκαθίστανται σύμφωνα με το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης που συμφωνήθηκε το 2015. Έως τις 20 Μαρτίου², μόλις 10.012 από τον αρχικό στόχο των 66.400 ατόμων, έχουν μετεγκατασταθεί από την Ελλάδα σε άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ. Μια σημαντική αύξηση του αριθμού των ατόμων που έχουν πρόσβαση σε τέτοιες λύσεις από τις αρχές του 2017 θα είχε θετική επίδραση στο σύνολο του συστήματος, καθιστώντας δυνατή την επικέντρωση των πόρων και της ικανότητας ανταπόκρισης στα συστήματα ασύλου και υποδοχής για εκείνους που θα μείνουν στην Ελλάδα και για τους νεοαφιχθέντες. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καλεί τα Κράτη Μέλη της ΕΕ να επιταχύνουν την οικογενειακή επανένωση και να δεσμευθούν ότι έως το τέλος του χρόνου θα έχουν μετεγκατασταθεί τουλάχιστον άλλοι 20.000 αιτούντες άσυλο.

8 Αυτονομία και ένταξη:

Μαζί με τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές και άλλους ανθρωπιστικούς εταίρους, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες θα αναπτύξει και θα εφαρμόσει ένα πρόγραμμα παροχής οικονομικής βοήθειας μέσω προπληρωμένων καρτών, προκειμένου σταδιακά να εγκαταλειφθεί η βοήθεια σε είδος και να αυξηθούν οι ευκαιρίες αυτονομίας για τους αιτούντες άσυλο. Χρειάζονται επίσης επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης από βασικούς δωρητές, προκειμένου να υποστηριχθούν οι πρόσφυγες που θα παραμείνουν στην Ελλάδα, ώστε να μπορέσουν να είναι αυτόνομοι και να ενταχθούν στην κοινότητα υποδοχής. Αυτό απαιτεί να γίνουν επενδύσεις για την προώθηση της αποτελεσματικής πρόσβασης στις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, τα υφιστάμενα μαθήματα γλώσσας και προσανατολισμού, την επαγγελματική κατάρτιση και τα προγράμματα εύρεσης εργασίας ή τη διεύρυνση αυτών των υπηρεσιών και προγραμμάτων. Επίσης, απαιτούνται περαιτέρω επενδύσεις που θα στηρίζουν τις κοινότητες υποδοχής, προκειμένου να ενισχυθούν οι θετικές επαφές με τους πρόσφυγες. Εν προκειμένω, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει προτείνει όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ να απαιτείται να διανέμουν τουλάχιστον το 30 τοις εκατό της χρηματοδότησης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF) για την υποστήριξη της ένταξης αυτών κάθε χρόνο. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι έτοιμη να υποστηρίξει την ανάπτυξη από τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι Δήμοι, ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για την ένταξη των προσφύγων, εστιάζοντας στη στοχευμένη παροχή στήριξης μετά την αναγνώρισή τους που θα ικανοποιεί τις ιδιαίτερες ανάγκες των προσφύγων. Χρειάζεται να συνεχιστούν οι προσπάθειες για να ενισχυθεί η θετική συμμετοχή της κοινότητας και η υποστήριξη από την ελληνική κοινωνία των πολιτών και τους εθελοντές. Επιπλέον, οι προσπάθειες ένταξης θα πρέπει να βασίζονται στη συνεισφορά και τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν οι Δήμοι, οι τοπικές Αρχές και οι εθελοντές σε όλη την ελληνική κοινωνία.

² Σημείωση: Επικαιροποιημένα στοιχεία Μαρτίου για τη μετεγκατάσταση.

